

Öppnare storstäder

RAPPORT 6:2008

Regionplane- och trafikkontoret (RTK) ansvarar för regionplanering, översiktlig trafikplanering och regionala utvecklingsfrågor i Stockholms län. RTK arbetar på uppdrag av Regionplane- och trafiknämnden (RTN) och tillhör Stockholms läns landsting.

RTK bidrar till Stockholmsregionens utveckling genom en utvecklingsplanering som grundas på kvalificerat underlag och som genom samverkan och kommunikation leder till en gemensam syn på regionens utveckling hos regionens aktörer. RTK och RTN ska ge förutsättningar och ta initiativ för att den övergripande visionen och planeringsinriktningen enligt gällande Regional utvecklingsplan för Stockholms län (RUF5 2001) ska bli verklighet. Samtidigt pågår arbetet med att ta fram en ny regional utvecklingsplan (RUF5 2010).

RTK bevakar systematiskt utvecklingen i regionen och omvärlden. I RTK:s rapportserie presenteras kunskapsunderlag, analyser, scenarios, kartläggningar, utvärderingar, statistik och rekommendationer för regionens utveckling. De flesta rapporter är framtagna av forskare, utredare, analytiker och konsulter på uppdrag av RTK. På www.rtk.sll.se/publikationer finns möjligheter att ladda hem digitala versioner, beställa eller prenumerera på våra rapporter.

Citera gärna innehållet i rapporten men uppge alltid källan. Även kopiering av sidor i rapporten är tillåtet förutsatt att källan anges och att spridning inte sker i kommersiellt syfte. Återgivning av bilder, foto, figurer och tabeller (digitalt eller analogt) är inte tillåtet utan särskilt medgivande.

RTK är i likhet med Stockholms läns landstings (SLL) samtliga förvaltningar miljöcertifierade enligt ISO 14001 och jobbar med ständiga förbättringar i ett särskilt Miljöprogram, femte steget. SLL:s upphandlade tryckerier möter särskilt ställda miljökrav som specificerar både tryckprocessen och tryckeriets egna miljöledningsarbete. Denna trycksak är tryckt enligt SLL:s miljökrav.

Regionplane- och trafikkontoret

Box 4414, 102 69 Stockholm

Besök Västgötagatan 2

Tfn 08-737 25 00, Fax 08-737 25 66

rtk@rtk.sll.se www.rtk.sll.se

Konsulter Peter Kempinsky, Markus Burman och Sara Johansson på FBA

Grafisk form och produktion Autotech Teknikinformation i Stockholm AB

Tryck Danagårds Grafiska, Ödeshög 2008

RTN 2007-0313

ISSN 1104-6104

ISBN 978-91-85795-11-6

Förord

Rapporten presenterar en genomgång av goda exempel på insatser för att motverka diskrimineringen i olika storstadsregioner i Europa. Kartläggningen ger underlag till arbetet med den nya regionala utvecklingsplanen, RUFS 2010.

I kartläggningen har tyngdpunkten lagts på insatser som har en koppling till den etniska dimensionen av diskriminering. Insatserna kan ses som komplement till kontorets tidigare arbete och som inspiration för att skapa en hel agenda mot diskriminering i Stockholmsregionen och på så sätt också en öppnare region. Problembilden ser olika ut i olika regioner utomlands, varför också förslagen skiljer sig från det som tidigare föreslagits för Stockholmsregionen. De europeiska exemplen har också ofta en stark lokal prägel.

Projektledare på Regionplane- och trafikkontoret har varit Tuija Meisaari-Polsa.

Stockholm i september 2008

Sven-Inge Nylund
Regionplanedirektör

4 Öppnare storstäder

Innehåll

Sammanfattning 7

Summary 9

Uppdraget 11

- Bakgrund och syfte 11
- Begrepp och avgränsning 11
- Genomförande 13
- Läsanvisning 13

Program och nätverk i Europa 15

- Community Action Programme och Community Programme for Employment and Social Solidarity (Progress) 15
- ”För mångfald. Mot diskriminering.” 15
- Equal 15
- Eurocities 16
- European Coalition of Cities Against Racism (ECCAR) 16
- Europeiskt centrum för övervakning av rasism och främlingsfientlighet (EUMC) 16
- European Urban Knowledge Network (EUKN) 16
- European Network for Exchange of Experience (Urbact) 17
- Urban 17
- Några skiljelinjer i arbetssätt, metod och inriktning 17

Goda exempel från europiska storstäder 19

- Projektens inriktning och metod 19
- Gränsöverskridande samverkan och inkludering av civilsamhället i integrationsarbetet – ett gott exempel från Århus 20
- Underifrånorganisering, deltagande och medborgardialog – goda exempel från Hamburg, Rotterdam, Zaragoza och Århus 20
- Egenmakt och fokus på barn och unga – goda exempel från Århus och Nottingham 22
- Kvinnor och hälsa – ett gott exempel från Hamburg 23
- Entreprenörskap och företagsrådgivning – goda exempel från London och Århus 23
- Fokus på kultur och unga – två goda exempel från Birmingham 24
- Integration genom sport – ett gott exempel från Köpenhamn 25
- Fokus på ungas arbete – goda exempel från Århus och Birmingham 25

Arbete genom mentorskap – ett gott exempel från Köpenhamn 26

Kvinnor, mentorskap och deltagande –

ett gott exempel från Wien 27

”Mainstreaming” – ett gott exempel från London 27

Insatser mot rasism – goda exempel från Stuttgart,

Galway och Unesco 28

Slutsatser 31

Arbetslöshet och diskriminering 31

Bristande mångfald och tillgång till utbildning 31

Boendesegregation 32

Ojämn fördelning av socialt kapital 32

Individ- och grupperspektiv på olika problem 32

Slutsatser 33

Bilaga 1. Litteratur 35

Bilaga 2. Definitioner av begrepp 37

Social exclusion 37

Social inclusion 37

Social cohesion 37

Diskriminering 38

Rasism 38

Sammanfattning

Undersökningens utgångspunkt var att identifiera och presentera goda exempel på insatser mot diskriminering i europeiska storstäder. Ganska snart stod det dock klart att i europeiska sammanhang i lika hög utsträckning diskuteras rasism, "social exclusion", "social inclusion" och "social cohesion". I kartläggningen har därför använts ett bredare angreppssätt, som förutom diskriminering även innefattar segregation, rasism, social inkludering och integration. Etnisk tillhörighet har tagits till utgångspunkt för användningen av övriga begrepp. Med andra ord är undersökningens fokus på insatser där diskrimineringen, segregationen, integrationsfrågorna eller den sociala exkluderingen har en koppling till den etniska dimensionen.

Insatser mot diskriminering och rasism i Europa görs i form av informationskampanjer, medvetandehöjande åtgärder, kartläggningar, attitydundersökningar, genomförande av EU-direktiv, implementering på alla nivåer (mainstreaming) av antidiskriminering i arbetssätt, policyer, plandokument och föreskrifter. Insatser mot segregation och socialt utanförskap inriktar sig ofta på deltagande av de utsatta grupperna och hur deras anställningsbarhet, självkänsla, hälsa och färdigheter ska förbättras. Mentorskap och nätverk, deltagande i kultur- och sportaktiviteter är några sätt att skapa ingångar in i samhället för enskilda individer. Det kan även handla om hur bostadsområden rustas upp och görs attraktiva och trygga i samverkan med de boende. Åtgärderna är i många fall inriktade på hur den enskilda individen kan stärkas, och arbetet har ofta en stark lokal prägel.

En majoritet av de goda exemplen som inventerats utgörs av projekt inom olika EU-program. Dessa bedrivs i regel inom avgränsade geografiska områden, där en stadsdel eller en stad utgör den vanligaste enheten. Det finns även flera exempel på nätverk av städer som har tagit fram gemensamma handlingsprogram och som tar upp olika sätt att mer permanent arbeta med antidiskriminering, mångfald och jämlikhet på lokal nivå så att dessa genomsyrar det vardagliga arbetet. Det finns en rad exempel på "good practice" (goda exempel) som kan fungera som inspirerande och kompletterande uppslag. Det är dock viktigt att i värderingen av goda exempel ta hänsyn till Stockholmregionens specifika förutsättningar och att bygga vidare på frågeställningar som identifierats i tidigare analyser av och handlingsstrategier för Stockholmsregionen.

Summary

The focus of the survey was to identify and present good examples of initiatives aimed at combating discrimination in major European cities. However, it soon became apparent that in European contexts, it is just as common to discuss racism, social exclusion, social inclusion and social cohesion. As a result of this, we used a broader approach, which as well as discrimination also includes segregation, racism, social inclusion and integration. Ethnicity was used as a basis for the use of the other concepts. In other words, the survey focuses on initiatives in which discrimination, segregation, integration issues or social exclusion have an ethnic dimension.

Initiatives against discrimination and racism in Europe take the form of information campaigns, awareness-raising measures, surveys, attitude polls, carrying out EU directives, and implementing antidiscrimination in work methods, policies, plan documents and regulations on all levels (mainstreaming). Initiatives aimed at combating segregation and social exclusion often focus on the participation of the vulnerable groups, and how their employability, self esteem, health and skill set can be improved. Mentorship, networks, and participation in cultural or sport activities are some methods used to enable individuals to gain a foothold in society. Other approaches include renovating residential areas and working with residents to make them attractive and safe. These initiatives are often focused on strengthening individuals, and the work often has a strong local character.

The majority of the projects that have been established to be good examples are part of various EU programmes. These are mostly operated in well-defined geographical areas, usually a district or a city. There are also several examples of networks of cities that have developed joint plans of action and examined various ways of working permanently with antidiscrimination, diversity and equality at a local level so that these concepts permeate everyday work. There are a host of examples of good practice which can be used for additional inspiration. However, when evaluating good practice it is important to consider the Stockholm region's specific conditions and to continue to build on issues identified in previous analyses and action strategies for the area.

Uppdraget

Bakgrund och syfte

I en analys av Stockholmsregionen som OECD presenterade 2006 konstaterades att segregation och diskriminering är allvarliga problem, som riskerar att hämma tillväxten i regionen. OECD lyfter bland annat fram de skillnader i förvärvsfrekvens och utbildningsnivå som finns mellan svenskar och personer med utländsk bakgrund. Studier i regionen visar dock att frågan om integration och mångfald, liksom diskriminering och segregation, har många aspekter. Det berör inte bara arbetsmarknad och utbildning utan också boende, transporter, hälsa, nöjen och socialt kapital.

Segregation och utanförskap är viktiga frågor både för individen, då de hämmar individers livschanser, och för regionen på grund av olika kostnader som är förknippade med dem och genom att regionens kompetenser och resurser inte tas tillvara. Som underlag för Regionplane- och trafikkontorets arbete med en ny regional utvecklingsplan, RUF 2010, identifieras och sammanställs regionalt relevanta goda exempel på insatser som motverkar diskriminering av utsatta grupper i Europas storstäder.

Begrepp och avgränsning

Nyckelordet för kartläggningen av goda exempel var således initialt diskriminering i europeiska storstäder. Ganska snart stod det dock klart att i europeiska sammanhang används närliggande begrepp som "social exclusion", "social inclusion", "social cohesion" och rasism i minst lika hög utsträckning som begreppet "diskriminering".¹ Tillsammans ringar dessa begrepp dock in starkt relaterade fenomen med en koppling till särbehandling av människor och till olika former av utanförskap. Bland annat kan strukturell diskriminering leda till utanförskap och segregation. I det praktiska arbetet med dessa frågor i olika europeiska nätverk och program används det ena eller andra begreppet, men ofta beskrivs en och samma problematik². Ofta används också samma metoder oavsett begreppsligt fokus. Det finns flera europeiska exempel på städer som använder samma metoder i olika program, men att syftet i några fall sägs vara att motverka diskriminering och i andra fall att motverka segregation.

Med utgångspunkt i detta vidgades sökområdet till att omfatta ett antal begrepp som på lite olika sätt och bredare ringar in det område som berörs av begreppet diskriminering. Undersökningens syfte blev således att leta efter *insatser som motverkar diskriminering, segregation och rasism och verkar för social inkludering och integration*. Detta bredare angreppssätt innebar samtidigt en avgränsning av orsakerna till särbehandling och utanförskap till att endast omfatta den etniska dimensionen. I diskriminerings-sammanhang talas om ett antal diskrimineringsgrunder, till exempel funktionshinder, ålder, kön och sexuell läggning. I kartläggningen har dock etnisk tillhörighet tagits till utgångspunkt för användningen av begreppet "diskriminering" och övriga begrepp. Undersökningens fokus är således insatser där dessa har en koppling till den etniska dimensionen.

1 För en mer utförlig begreppsdiskussion se Bilaga 2. Definitioner av centrala begrepp.

2 För definitioner av begreppen "social exclusion", "social inclusion", "social cohesion", diskriminering och rasism hänvisas till Bilaga 2.

Anledningen till detta är att frågan om etnisk segregation, diskriminering och integration är, som OECD-rapporten visar, synnerligen relevant för Stockholmsregionen.

Vidare har studien krävt en avgränsning av ett mycket omfattande sakområde, vilket dock inte innebär att övriga diskrimineringsgrunder på något sätt är mindre intressanta att studera. Utifrån uppdragets omfattning blev emellertid denna avgränsning nödvändig. Däremot finns ingen avgränsning till vilka arenor eller i vilka sammanhang insatserna mot diskriminering, segregation och rasism och för social inkludering och integration äger rum. Det kan röra sig om bostadsmarknaden och arbetsmarknaden liksom om kultur och fritid, sjukvård och utbildning.

Tyngdpunkten i rapporten ligger på insatser som kan tänkas ha relevans för Stockholmsregionen. Därför speglar urvalet främst insatser som utifrån Stockholmsregionens specifika problembild³ tydligt kan klassificeras som "good practice". I uppdraget har också funnits en underliggande ansats att undersöka vad som är typiskt inom området i europeiska storstäder – något som inte är samma sak som att de har relevans för Stockholmsregionen. Med utgångspunkt i rapporten ska regionens aktörer kunna göra sig en bild av inriktningen i europeiska projekt generellt, men också kunna bli inspirerade och se kompletterande, annorlunda eller nya lösningar för regionen. Fokus ligger dock tydligt på det sistnämnda.

Inom ramen för rapporten har det inte varit möjligt att utvärdera de olika programmen och projekten. I stället har rapporter som uttryckligen syftar till att presentera "good practice" använts. Till en del är exemplen kvalitetssäkrade genom att de ingår i olika rapporter och sammanställningar av goda exempel som kommit ut genom initiativ och program på europeisk nivå. Dessutom har nyckelpersoner med kunskap om olika program, nätverk och projekt kontaktats för att få uppslag om speciellt intressanta projekt. Urvalet av de goda exemplen har sedan gjorts med relevansen och användbarheten för Stockholmsregionen som utgångspunkt.

Vad kan då sägas om överförbarheten av goda exempel mellan olika länder och regioner? Ett gott exempel (good practice) definieras som en bra lösning på ett specifikt problem och ett gott alternativ i jämförelse med liknande eller relaterade metoder och tillvägagångssätt för att lösa det specifika problemet. I många av EU:s program och nätverk finns en målsättning att ta fram och jämföra goda exempel från städer i olika länder. Det är dock inte helt problemfritt då exemplen ofta är delvis kontextberoende. Detta har också identifierats som ett centralt dilemma i arbetet med föreliggande studie; långt ifrån alla arbetssätt är direkt överförbara. Det beror bland annat på att nationella förhållanden skiljer sig i välfärdssystem, lagstiftning, politiskt system, invandring och befolkningens sammansättning. Det kan röra sig om vilken roll frivilligorganisationer har i tillhandahållandet av social service eller vilka ansvarsområden och mandat för att fatta beslut som ligger på den lokala, regionala respektive nationella nivån. Vad som fungerar framgångsrikt i en storstadsregion behöver därmed inte göra det i en storstadsregion i ett

3 Utgångspunkten har i hög grad varit rapporten Integration i Stockholmsregionen – Inventering och relevansbedömning av regionala inriktningar inför nästa RUF5.

annat land. Men skillnaderna beror också på att problembilden är starkt olikartad i olika länder, regioner och områden.

Goda exempel är således inte utan vidare replikerbara, men de kan mycket väl fungera som inspirationskälla för nya idéer, som illustration på goda problemlösningar eller som ett slags komplement till den nuvarande huvudsakliga inriktningen.

Genomförande

I arbetet att ta fram goda exempel har information sökts dels på Internet, dels via kontakter med ett 40-tal personer, i både Sverige och resten av Europa, som kunde tänkas ha insikt i frågan. Exempelvis kontaktades forskare och nyckelpersoner i olika EU-program och på olika myndigheter.

Läsanvisning

I kapitlet Program och nätverk i Europa redovisas de program och nätverk som griper sig an diskriminering, segregation, social inkludering och integration i Europa. De goda exemplen presenteras i kapitlet Goda exempel från europeiska storstäder. I kapitlet Slutsatser presenteras några sådana jämte reflektioner utifrån studien om främst de goda exemplens relevans för Stockholmsregionen och dess regionala utvecklingsplanering.

Program och nätverk i Europa

Det finns ett antal program och nätverk i Europa som behandlar diskriminering, rasism, segregation, social inkludering, integration och andra sociala frågor som ligger nära dessa begrepp. Programmen och nätverken har finansierat projekt som på ett eller annat sätt berör denna problematik, och inom nätverken sprids sedan kunskap och erfarenheter från dessa och andra lokala projekt.

Community Action Programme och Community Programme for Employment and Social Solidarity (Progress)

Inom EU har antagits två direktiv som syftar till att förhindra att människor blir utsatta för diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung (likabehandlingsdirektivet) eller på grund av religion, övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning (ramdirektivet om likabehandling).⁴ Samtidigt som de två EU-direktiven antogs lanserades ett gemensamt handlingsprogram som skulle främja insatser för att bekämpa diskriminering och öka medvetenheten om problemet. Programmet, som pågick mellan 2002 och 2006, hade en budget på 100 miljoner euro. År 2007 ersattes detta och tre andra program med Progress, som ska löpa parallellt med Europeiska socialfonden (ESF) och som med en budget på mer än 700 miljoner euro under sju år ska satsa på att analysera, skapa nätverk och sprida information för att förbättra policy och praxis. I Progress ingår även kampanjer för att lyfta fram viktiga sysselsättningsfrågor och sociala frågor. Programmet är uppdelat i fem områden: sysselsättning, social trygghet och social integrering, arbetsvillkor, antidiskriminering samt jämställdhet. I och med Progress har arbetet med dessa frågor konsoliderats för att förhoppningsvis uppnå större genomslagskraft.⁵

”För mångfald. Mot diskriminering.”

Som en del av handlingsprogrammet mot diskriminering satsar Europeiska kommissionen på en femårig informationskampanj med start 2003 för att bekämpa diskriminering i arbetslivet och utestängning från arbetsmarknaden. Informationskampanjen är inriktad på att öka medvetenheten om EU:s två direktiv som förbjuder diskriminering och är framtagen i nära samarbete mellan EU:s regeringar, fackföreningar, arbetsgivarförbund och frivilligorganisationer. Aktiviteter genomförs på EU-, nationell och lokal nivå.⁶

Equal

Equal var ett utvecklingsprogram inom Europeiska socialfonden som under perioden 2001–2007 gav stöd till projektverksamheter som genom nya metoder och arbetssätt syftade till att motverka diskriminering och utestängning i arbetslivet på grund av kön,

4 <http://ec.europa.eu>, *Bekämpning av diskriminering. En utbildningshandbok* (2005), Europeiska kommissionen.

5 <http://ec.europa.eu>, www.stop-discrimination.info. *Progress EU-programmet för sysselsättning och social solidaritet 2007–2013* (2007), Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer.

6 www.stop-discrimination.info

etniskt ursprung, trosuppfattning, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning. Projektet byggde på samverkan mellan ett antal aktörer på nationell nivå. Dessa partnerskap hade även ett transnationellt samarbete med aktörer i andra medlemsstater.⁷

Eurocities

Eurocities, som grundades 1986, är en storstadsorganisation med mer än 130 medlemsstäder i över 30 länder. Eurocities är organiserat i ett antal forum, där medlemmarna tillsammans utvecklar samarbetsprojekt och framtida strategier inom olika områden, till exempel ekonomisk utveckling, kultur, utbildning, sociala frågor, informations- och kunskapssamhället.⁸

European Coalition of Cities Against Racism (ECCAR)

ECCAR är den europeiska delen av ett globalt Unescoinitiativ, som togs 2004, för att bekämpa rasism och diskriminering. Nätverket har tagit fram ett handlingsprogram i tio punkter för effektivare åtgärder mot diskriminering, främlingsfientlighet och exkludering. De tio punkterna täcker upp flera av städernas (kommunernas) ansvarsområden, som utbildning, bostäder, arbete såväl som kultur och fritid. I dag är 67 städer och kommuner från 15 länder medlemmar.⁹

Europeiskt centrum för övervakning av rasism och främlingsfientlighet (EUMC)

EUMC etablerades 1997 som ett oberoende organ inom EU för att studera utvecklingen och omfattningen av rasism, främlingsfientlighet, antisemitism och islamofobi. EUMC utarbetade även strategier för att bekämpa rasism och tog fram "best practice" för integrationen av immigranter och etniska minoriteter i EU-länderna. Syftet var att hjälpa EU och dess medlemsländer att vidta åtgärder eller utforma handlingsplaner mot rasism och främlingsfientlighet. År 2007 ersattes EUMC av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA), vars åtaganden liknar EUMC:s arbete med skillnaden att fokus ligger på grundläggande rättigheter och inte bara på rasism och främlingsfientlighet.¹⁰

European Urban Knowledge Network (EUKN)

EUKN började som ett pilotinitiativ 2004 och är nu en ordinarie del i samarbetet mellan medlemsstaterna i EU. För närvarande deltar femton medlemsstater, Urbact-programmet, Europeiska kommissionen och Eurocities i nätverket. Syftet med nätverket är att hjälpa medlemsstater att skapa nationella kunskapsnätverk för stadsutveckling och att stärka de europeiska städerna som drivkrafter för tillväxt och sysselsättning. På nätverkets webbplats presenteras olika fallstudier, politiska dokument och forskningsrapporter

7 www.temaasyl.se, <http://ec.europa.eu>

8 www.eurocities.org

9 www.unesco.org

10 <http://europa.eu>

som ur olika infallsvinklar behandlar frågor som rör städer, exempelvis ”social inclusion” och integration.¹¹

European Network for Exchange of Experience (Urbact)

Urbact (2002–2006) var ett program för utbyte av erfarenheter och goda exempel mellan städer och aktörer som deltog i Urban-programmen (Urban Pilot Project och Urban I och II). Samtidigt skulle det bidra till att förbättra insatserna på lokal och regional nivå i syfte att hitta de effektivaste lösningarna på gemensamma problem. Medan Urban handlade om hållbar stadsutveckling, låg Urbacts fokus på städer och stadsdelar som kännetecknas av hög arbetslöshet, hög brottslighet, fattigdom och otillräcklig offentlig service. Inom Urbact har det bildats tematiska nätverk, där representanter från de inblandade städerna träffas, utbyter erfarenheter, presenterar slutsatser och rekommendationer. Budgeten för Urbact låg på runt 30 miljoner euro. Arbetet fortsätter under kommande strukturfondsperiod med Urbact II.¹²

Urban

Urban II (2000–2006), som var ett av EU:s gemenskapsinitiativ, var en satsning för hållbar stadsutveckling som pågick parallellt i ett 70-tal städer runt om i Europa. Totalt hade Urban II en budget på 728 miljoner euro. Programmet syftade till ekonomisk och social förnyelse i bostadsområden som kännetecknas av ökad arbetslöshet, ohälsa och bidragsbehov. Insatserna skulle bidra till att motverka social utslagning och medverka till att långtidsarbetslösa bland etniska minoriteter, ungdomar och kvinnor integrerades på den ordinarie arbetsmarknaden. Ett annat mål var att utveckla det lokala näringslivet och att uppnå ökad trygghet och säkerhet i området. Urban II föregicks av Urban I och ett pilotprojekt.¹³

Några skiljelinjer i arbetsätt, metod och inriktning

I inledningen av rapporten konstaterades att olika begrepp används i olika program, nätverk och projekt på europeisk nivå, att problemen har en bred gemensam grund – men att programmen ofta arbetar mot skilda interrelaterade mål utifrån en och samma lösning. Det finns också mindre skillnader i arbetsätt och strategi relaterat till olika mål. Inom området diskriminering finns två EU-direktiv om likabehandling, och i medlemsländerna pågår informationskampanjer och insatser för att lyfta fram frågan i exempelvis arbetslivet och skolan. En europeisk kampanj var också ”2007 – European Year of Equal Opportunities for All” som syftade till att öka medvetenheten, stimulera till debatt och föra upp frågan om diskriminering på agendan. I samband med denna kampanj tog Europeiska kommissionen fram en särskild Eurobarometer om diskriminering i medlemsstaterna. Direktiven har vidare skrivningar om att vidta åtgärder på nationell nivå för att uppfylla

11 <http://www.eukn.org>

12 www.urbact.org

13 <http://www.nutek.se>

kraven i dem. Inom ECCAR diskuteras stadens möjligheter att agera mot diskriminering och rasism inom sina ansvarsområden. Generellt utgörs således insatser mot diskriminering och rasism ofta av informationskampanjer, medvetandehöjande åtgärder, kartläggningar, attitydundersökningar, genomförande av EU-direktiven, implementering på alla nivåer av antidiskriminering i arbetssätt, policyer, plandokument och föreskrifter.

Begreppen "social exclusion" och "social inclusion" återfinns i ett av Lissabonstrategins gemensamma mål och i medlemsstaternas nationella strategirapporter för social trygghet och social delaktighet. Ett flertal program och nätverk, till exempel Urban, Urbact och Eurocities, behandlar det sociala utanförskapet. Finansiering har beviljats projekt som genom mer eller mindre innovativa metoder försöker bryta detta utanförskap. Insatserna innebär ofta ett deltagande av de utsatta grupperna och metoder för hur deras anställningsbarhet, självkänsla, hälsa och färdigheter ska förbättras (empowerment), men även hur bostadsområden kan rustas upp och göras attraktiva och tryggare. Fokus för åtgärderna är ofta personer med annan etnisk bakgrund än majoritetsbefolkningen och ungdomar. På ett sätt som inte är lika utmärkande för insatser mot diskriminering och rasism är dessa insatser i många fall inriktade på hur den enskilda individen kan stärkas.

Även om denna indelning i åtgärder på policynivå respektive individnivå inte alls entydigt följer begreppen diskriminering/rasism och "social exclusion"/"social inclusion" är det värt att inventera insatser på olika nivåer. Det rör sig således om en mycket stor spännvidd från genomförande av EU-lagstiftningen på nationell nivå till projekt på stadsdelsnivå.

Goda exempel från europeiska storstäder

I detta kapitel presenteras ett antal goda exempel (good practice) från europeiska storstäder på konkreta och lyckade arbetssätt för att motverka diskriminering, segregation och rasism och för att stärka den sociala inkluderingen och integrationen. Allt detta kopplas till det som inledningsvis i rapporten beskrevs som den etniska dimensionen. I tabell 1 beskrivs övergripande vad som kan uppfattas som karaktäristiskt för inriktning och metod i europeiska storstadsprojekt inom området.

Projektens inriktning och metod

Tabell 1. De europeiska projektens och satsningarnas inriktning och metod

Inriktning	Metoder
<ul style="list-style-type: none"> • Demokratiskt deltagande och mötesplatser • Arbete • Barn och ungdomar • Bostadsbyggande, upprustning, utveckling av grönområden • Kultur eller sport • Hälsa • Specifika etniska grupper, exempelvis romer • Kvinnor • Företagsutveckling och entreprenörskap 	<ul style="list-style-type: none"> • Gränsöverskridande samverkan • Underifrånorganisering genom det civila samhället och den sociala ekonomin, frivillighet, medborgarinflytande, deltagande, naturliga mötesplatser och hjälp till självhjälp • Att sätta frågorna på dagordningen, opinionsbildning och informationsinsatser • Olika former av strategi- och planarbete • Implementering av attityder på alla nivåer (mainstreaming) • Insatser för stötta eller på olika sätt driva juridiska processer

En absolut majoritet av de inventerade goda exemplen verkar således genom att fokusera på dels olika grupper av invånare – barn, ungdomar, kvinnor och specifika etniska grupper, främst muslimer eller romer – dels olika sakområden. Några exempel på sakområden är bostadsbyggande, upprustning, utveckling av grönområden, kultur eller sport, hälsa, demokratiskt deltagande och mötesplatser samt företagsutveckling och entreprenörskap.

Ett exempel på *inriktning* kan vara att använda sport, exempelvis fotboll, i ett konkret projekt för att få ungdomar från olika samhällsgrupper att mötas genom sporten eller för att skapa förebilder socialt genom satsningar på ledarskap i sportsammanhang. Ytterst är målet dock social inkludering, att motverka rasism, segregation eller liknande. Tydligt i listan ovan är också att de översta kategorierna är mer vanligt förekommande än de som följer längre ner. Intressant är därmed att det finns relativt få projekt som på olika sätt har en inriktning på företagsutveckling och entreprenörskap. Här görs dock skillnad mellan inriktning och arbetsmetoder. Dessutom är de europeiska arbetsmetoderna ofta inriktade på gränsöverskridande samverkan, underifrånorganisering genom det civila samhället och den sociala ekonomin, frivillighet, medborgarinflytande, deltagande, naturliga mötesplatser och hjälp till självhjälp. Det handlar också om att sätta frågorna på dagordningen och att arbeta med opinionsbildning och informationsinsatser. Slutligen finns olika former av strategi- och planarbete, implementering av attityder och insatser för att stötta eller driva juridiska processer.

Nedan följer de exempel på europeisk "good practice" i storstäder som valts ut som de mest relevanta.

Gränsöverskridande samverkan och inkludering av civilsamhället i integrationsarbetet – ett gott exempel från Århus

*Networking and community development*¹⁴ (Århus, Danmark). Inom Urbact lyfts nätverket Citiz@Move i Århus fram för sin pionjärinsats (1996 och framåt) för att ta fram *en långsiktig och effektiv policy* för integration. Flera andra städer i Danmark har enligt Urbacts hemsida följt efter, och på senare år har Århus i hög grad börjat involvera civilsamhället och frivilligorganisationer i gränsöverskridande samverkan med syftet att stärka integrationen. Staden har i arbetet försökt ta tillvara idéer från de delar av det civila samhället som faktiskt arbetar lokalt med att främja integrationen.

Underifrånorganisering, deltagande och medborgardialog – goda exempel från Hamburg, Rotterdam, Zaragoza och Århus

*Modernizing the Buildings and the Green Spaces with the Participation of the Inhabitants*¹⁵ (Hamburg, Tyskland). Utgångspunkten för projektet har varit ett grönområde i det miljöprogramliknande området Lenzsiedlung i Hamburg. Tidigare har ett av områdets problem varit en stark konkurrens mellan olika grupper om grönområdets användning. I samband med att området skulle renoveras och grönområdena utvecklas ville staden ha en stark och djup medverkan från de boende. Tanken är bland annat att lösa konflikten runt grönområdena och att gemensamt se till att allas behov och idéer tas tillvara. Tanken är också att attraktiviteten utåt ska öka genom grönområdena och att de boende ska känna en högre grad av positivt ägandeskap gentemot området, att människor på ett mer positivt sätt ska identifiera sig med området etc. Ansvariga beskriver också hur de boende i högre utsträckning tycks identifiera sig med sitt område efter projektet och insatserna. Projektet har också lett till intressanta diskussioner om vad som är själva nyttan i att involvera boende i den här typen av områden när renovering och förnyelse ska genomföras. Av diskussionerna framgick att många medborgardialoger av det här slaget inte leder till reell och konkret påverkan från de boende. Projektet har medverkat i det EU-finansierade projektet Elipse som tog fram goda exempel i ett antal europeiska städer.

14 Citiz@Move. *Travel Guide to Participation in Twenty European Cities* (2006).

15 Stigendal, Mikael (2003), *Different problems – similar solutions*, Final report of the Elipse project.

*Street improvement approach in Rotterdam neighbourhood*¹⁶ (Rotterdam, Nederländerna). Utgångspunkten för projektet har varit det delvis nergångna området Agniese i norra Rotterdam. Området har haft tydliga problem med hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå och låga inkomster bland de boende samt droger och vandalism. Nu har Rotterdam dock valt ett delvis nytt och ambitiöst arbetssätt för att förnya och rusta området. Varje enskild boende tillfrågas vad de uppfattar vara det största problemet på just deras gata och i deras kvarter. Alla de problem som nämns hanteras sedan tillsammans med de boende och andra relevanta aktörer. Det är naturligtvis ett ambitiöst och delvis krävande upplägg, men enligt ansvariga i projektet ger det en mycket bra bild om vad som händer i området, vilka problemen egentligen är. I nästa steg kan också insatserna bli mycket konkreta och fokuserade. Projektet är bland annat finansierat av Urban II.

*Workshops on multicultural housing and multicultural neighbourhoods*¹⁷ (Nederländerna). I Nederländerna har också ett stort nationellt byggnations-/medborgardialog-/integrationsprojekt genomförts i syfte att ytterligare integrera invandrare och flyktingar i nybyggnation, boendemiljö och planarbete. Detta projekt var resultat av diskussioner som började 2002 och som handlade om behovet av att ytterligare involvera utrikes födda inklusive flyktingar i dessa sammanhang. Arbetet har efter hand övergått i det som nu kallas för "Housing workshops". Flera myndigheter och andra aktörer hade också börjat uppfatta bristen på närvaro och deltagande på samrådsmöten och boendeträffar som ett direkt hinder i utvecklingen av vissa områden. De såg därför ett behov av nya arbetsformer. Projektets metod går ut på att enskilda individers boendekarriärer, "flaskhalsar", önskningsar, problem, möjligheter och drömmar om boendemiljö och boende diskuteras i workshopar. Tillsammans med experter (arkitekter, designer, konsulter och liknande) utvecklas sedan dessa bilder och drömmar om boendet och boendemiljön till skisser, fotografier, bilder och användbara förslag som kan användas av ansvariga myndigheter, bostadsbolag och liknande. Poängen är också att skapa en lärande miljö runt boendet och att fördjupa kunskapen kring specifika lokala teman. Det ska ske i interaktion med expertis men också för att åstadkomma socialt lärande och att föra samman människor över gränser. Överföringen av viktiga erfarenheter kan även bli en startpunkt för andra lokala processer. Projektet är finansierat av den nederländska staten.

*Oliver Park Live it! Programme: A Citizen Participation Experience in Zaragoza*¹⁸ (Zaragoza, Spanien). Även här ligger tyngdpunkten på medborgardeltagande i ett socialt segregerat område. I området runt Parque Oliver i Zaragoza behövdes någon form av offentlig mötesplats för olika lokala grupper och individer. Projektet byggdes upp runt idén att invånarna i området skulle ta över driften och underhållet av parken efter att de utbildats för detta av stadens förvaltningar. Projektet drevs från början av staden, men kom successivt att tas över av den förening (la Asociación de Vecin@s de Oliver) som nu fortsätter arbetet utifrån invånarnas engagemang i parken. Parken uppfattas i dag vara en av Zaragozas bäst skötta parker trots att stadsdelen är fattig. I ett nästa steg har

16 *Urban Future. Innovative Urban Development by Means of "the Acquis Urban"* (2005).

17 <http://www.eukn.org>

18 <http://www.eukn.org>

parken utvecklats med en mängd olika aktiviteter och delar (köksträdgårdar för seniorer, Zaragozas enda trädgård för inhemska plantor och olika löpande aktiviteter). Parken har många besökare och beskrivs som en tydligt levande miljö och en mötesplats.

*Local Capital for Social Purposes*¹⁹ (Århus, Danmark). Pilotprojektet Local Capital for Social Purposes genomfördes i tre av Århus stora "miljonprogramområden" vilka kännetecknas av en hög andel personer med utländsk bakgrund och ett utbrett socialbidragsberoende. Syftet var att låta de boende och gräsrotsorganisationer starta mikroprojekt i organisationer, på arbetsplatser, bland entreprenörer, i kulturella aktiviteter för att stärka den sociala miljön och förbättra utsikterna på arbetsmarknaden för de deltagande individerna. Det utmärkande för projektet är bland annat att det är en icke-statlig frivilligorganisation som har varit ansvarig. Strategin har visat sig framgångsrik för att nå andra målgrupper med andra metoder och andra resultat än vad som sannolikt hade blivit fallet om en kommun eller staten hade varit huvudman. Även om projektet inte har bidragit till att målgruppen har fått arbete i någon högre utsträckning, kan resultat på det personliga planet uppvisas. Deltagarna har fått kunskaper om organisering av projekt, administration och finansiering, men även en bättre förståelse för det danska samhället och konkret kunskap som rör det specifika projektet.

Egenmakt och fokus på barn och unga – goda exempel från Århus och Nottingham

*Youth and parental guiding project*²⁰ (Århus, Danmark). Projektet fokuserar på kollektiv egenmakt (empowerment) för att inkludera unga och deras föräldrar i utsatta områden och stärka deras ställning med avseende på utbildning och arbete. Man har arbetat med en specialdesignad karriärcoachning för unga invandrare, flyktingar och deras föräldrar. Projektet, som genomförts inom Urban II, har uppmärksammats både nationellt i Danmark och i flera andra länder, som Storbritannien, Belgien, Tyskland och Italien.

*Sure Start*²¹ (Nottingham, England). Sure Start har genomförts av regeringen i Storbritannien som ett stort nationellt täckande program, men här avses främst den del som genomförts lokalt i Nottingham. Tyngdpunkten i Nottinghamprojektet ligger på att stärka både föräldrar och barn och skapa en så bra start i livet som möjligt för barnen genom att i högre grad samordna barnomsorg, skola, föräldravård, familjestödsgrupper och sjukvård för barn och få dessa aktörer att samverka bättre. Syftet i Nottingham har också varit att genomföra Sure Start-strategin brett i hela staden och skapa en jämnare servicenivå i alla stadsdelar och stärka engagemanget i fattigare stadsdelar. Lärdomarna har i hög grad också legat på tre grundkoncept: kommunicera (olika behov och kopplingar), engagera och lära. Utbyte av lärdomar och erfarenheter från Sure Start har europeisk nivå skett genom nätverket Udiex-Alep inom Urbact.

19 *Cities Actions Against Social Exclusion. Appendix two: City profiles and good practice guide* (2003), Eurocities.

20 Citiz@Move. Working Group 1 Report.

21 <http://urbact.eu>

Kvinnor och hälsa – ett gott exempel från Hamburg

*Healthy and Happy in Lenzsiedlung – Talks on Health Organized by Women for Women and Survey on the Health Situation of Female Migrants*²² (Hamburg, Tyskland).

Flera projekt ute i Europa kopplar också ihop frågor om utanförskap, segregation och integration med hälsofrågor ur ett könsperspektiv. Detta är högst relevant också ur ett svenskt perspektiv: även om skillnaderna i ohälsotal är stora mellan inrikes och utrikes födda, är de ännu större mellan män och kvinnor. Utrikes födda kvinnor har generellt sett de högsta ohälsotalen. Det är också tydligt att utrikes födda kvinnor med svag position på arbetsmarknaden ofta har sämre hälsa.²³ I området Lenzsiedlung i utkanten av Hamburg har staden försökt motverka detta genom att i ett speciellt projekt arbeta med föredrag på hälsoområdet utifrån teman som cancer, preventiv vård, motion och dylikt. Föreläsningarna, som genomförs av kvinnliga läkare, översätts av kvinnliga tolkar, och under föredragen tillhandahålls barnpassning. I samband med projektet har också en enkätundersökning på hälsoområdet genomförts. De problem projektet anser sig lösa handlar om de delar av utanförskapet som rör dålig hälsa, osäkerhet gentemot läkare och sjukvård, kunskapsunderskott och svaga språkkunskaper. Ytterligare ett resultat är den kommunikation som uppstår mellan kvinnor från olika grupper i projektet. Målgrupp är inte heller bara kvinnorna själva utan också andra kvinnor, släktingar och barn. Utgångspunkten för detta är att det ofta är kvinnor som tar ansvar för hälsofrågor och att kvinnor uppfattas vara viktiga som ett slags naturliga spridare av hälsoinformation till olika grupper.

Entreprenörskap och företagsrådgivning – goda exempel från London och Århus

*The Reflex Model*²⁴ (London Borough of Islington, London). The Reflex Model som har genomförts inom Equal är ett av få goda exempel med fokus på nyföretagande kopplat till integration, segregation, social inkludering etc. Projektet är baserat på ett lokalt partnerskap inriktat på att stödja entreprenörskap. Kärnan i arbetssättet är att möjliggöra högkvalitativ företagsrådgivning både genom anställning av kvalificerade rådgivare i etniskt inriktade frivilligorganisationer men också genom att stärka kvaliteten i befintliga rådgivningsaktiviteter och organisationer. Målgruppen har främst varit grupper som är utanför arbetsmarknaden.

En möjlig Stockholmsanpassning av konceptet kan vara att samarbeta med nyföretagarcentrum och olika invandrarföreningar. Syftet är både att stärka rådgivningen genom att den anpassas till olika gruppers behov och förutsättningar och att slussa folk vidare från föreningslivet till mer kvalificerad företagsrådgivning. I Stockholms läns regionala utvecklingsprogram (RTP) ingick också inriktningen: "Förstärkt rådgivning till nyföretagare, både generellt och med inriktning mot invandrare och kvinnor." Så här

22 Stigendal, Mikael (2003), *Different problems – similar solutions*, Final report of the Elipse project.

23 Integration i Stockholmsregionen – Inventering och relevansbedömning av regionala inriktningar inför nästa RUF5.

24 <http://www.equal-works.co.uk>

skriver utredarna i rapporten "Finansieringssituationen vid företagande för utrikes födda kvinnor och män": "Flera av de intervjuade vittnar om den stora betydelse rådgivningsorganisationerna har för att 'förbereda' de potentiella [invandrade] företagen inför deras möte med olika finansörer. Särskilt viktigt anses rådgivningen vara när det kommer till att ge information om utformningen av affärsplaner och övrigt om vad det innebär att vara företagare. Det senare kan t.ex. röra information om olika regelverk, finansörer, information om företagande (budget m.m.) etc."

*Bazar Vest: The Oriental Market Place*²⁵ (Århus, Danmark). Tanken med projektet Bazar Vest – som är ett initiativ taget av en lokal företagare och entreprenör i Århus – är att skapa en plats där personer med utländsk bakgrund som haft svårigheter att ta sig till på arbetsmarknaden kan starta affär. Projektet/basaren bidrar också med professionell affärsrådgivning och utbildning och tycks ha fungerat lite som en kuvös för nya företag inom detaljhandel. Resultaten uppges ha varit goda och flera projektdeltagare/affärsägare sägs i dag göra affärer även utanför basaren. Genom att lägga upp det som en basar skapas visst klustertänkande i satsningen – helheten blir något större än de enskilda delarna för både besökare och affärsinnehavare.

Fokus på kultur och unga – två goda exempel från Birmingham

*Gallery 37*²⁶ (Birmingham, England). Projektet har funnits sedan 1998 och består i huvudsak av ett utbildningsprogram som ger ackrediterad träning och arbetslivserfarenheter inom konst och kultur för unga arbetslösa mellan 16 och 24 år. I projektet ingår bland annat dans, filmskapande, smyckesdesign och gatukonst. En viktig del av projektet handlar om att konstnärer och människor i kreativa näringar kan få möjlighet att utveckla sina färdigheter i arbetet med barn och unga. Tanken är också att deltagarna ska få en professionell utbildning. Projektet har genomförts med stöd från Europeiska socialfonden, Mål 3.

*The Drum – Newtown cultural project*²⁷ (Birmingham, England). The Drum är ett nationellt center som syftar till att utveckla och marknadsföra samtidskonst och kultur från afrikanska, asiatiska och karibiska grupper i Storbritannien. Syftet är också att vara ett center med nationellt och internationellt renommé, men med starka rötter i sina respektive brittiska lokalsamhällen. The Drum erbjuder program, utbildning, kurser och workshopar liksom stöd inom bland annat ståuppkomik, film, diskjockeyverksamhet, dans, multimedia, jazz, teater och musik.

25 Cities Action Against Social Exclusion, Final report. Appendix two: City profiles and good practice cases (2003), Eurocities.

26 *Culture & Urban Regeneration. Case Studies' Summaries* (2006).

27 *Culture & Urban Regeneration. Case Studies' Summaries* (2006).

Integration genom sport – ett gott exempel från Köpenhamn

*Project aimed at Integration of Refugees and Immigrants into Sport*²⁸ (Köpenhamn, Danmark). Som en del av ett större, holistiskt orienterat förnyelseprojekt för Nørrebro i Köpenhamn²⁹ genomfördes ett projekt som arbetar med integration genom sport. Utgångspunkten är svårigheterna att integrera flyktingar och andra invandrare i sportens föreningsliv. För att lösa detta och få fler av dem att engagera sig som ledare och agera som förebilder i den frivilliga sektorn har de projektansvariga i Nørrebro försökt bygga nätverk underifrån genom rekrytering av personer som fungerar som dörröppnare till olika målgrupper. Dörröppnarna är personer som själva bor i området, har starka nätverk där och förstår värderingar och kultur. Viktigt är också att det är personer som kan fånga upp efterfrågan inifrån området på sportaktiviteter som fotbollsmatcher, tävlingar och dylikt. Nästa steg är att dörröppnarna fungerar som brobyggare in i frivilligorganisationerna och att han eller hon kan hjälpa till att söka pengar för aktiviteter, boka gymnastik-salar, bollplaner och liknande. I viss mån har dörröppnaren/brobyggaren också kunnat fungera som ambassadör och förklara förutsättningarna för den specifika gruppens engagemang gentemot myndigheter och frivilligorganisationer. Ett sista steg i projektet har varit att låta folkhögskolor utbilda några av gruppens medlemmar så att de kan agera som ledare, tränare eller domare och i samband med detta också bli introducerade i folkhögskolesystemet. Den viktiga grundidén i projektet har varit att flyktingar och invandrare ska ta på sig ansvaret som ledare, tränare och domare i nya idrottsföreningar, som ett slags hjälp till självhjälp. Dessutom stärks den frivilliga sektorn som motor i arbetet för det sociala kapitalet.

Fokus på ungas arbete – goda exempel från Århus och Birmingham

*Leisure Time Shop*³⁰ (Århus, Danmark). Projektet tar sin utgångspunkt i unga invandras svårigheter att hitta extraarbete under ledigheter som helger och somrar. Projektet bygger dock på den i det här sammanhanget lite annorlunda utgångspunkten att inte fungera som "ett typiskt socialt projekt". Endast resursstarka unga flyktingar och invandrare erbjuds medverkan – de som direkt och utan tvekan kan skickas ut på arbetsplatser. Inom projektet studerades också om deltagarnas sociala problem eller eventuella kriminella bakgrund kunde vara ett hinder vid anställning, något som enligt projektansvariga gör arbetsgivare mer villiga att ta emot de unga.

28 Stigendal, Mikael (2003), *Different problems – similar solutions*, Final report of the Elipse project.

29 Med holistiskt menar man här att projektet söker integrera olika områden som byggnation, trafik och ekologi med sociala och kulturella projekt.

30 Stigendal, Mikael (2006) *Young People – from Exclusion to Inclusion. Revitalising European Cities*.

*Bullring Recruitment Project/Eastside City Jobs*³¹ (Birmingham, England). Detta arbetsmarknadspolitiska projekt bygger på partnerskapstanken och på att matcha en specifik efterfrågan på arbetskraft – när sådan uppkommer – mot en specifik grupp som haft särskilt svårt att ta sig in på arbetsmarknaden (i det här fallet boende i specifika utsatta områden). Projektets idé har varit att i ett brett partnerskap ta till vara byggandet av ett stort köpcentrum för att tidigt vara med och ”matcha in” grupper med speciellt svag ställning på arbetsmarknaden på köpcentret. I projektets arbetssätt ingick bland annat ett innovativt nav bestående av en grupp ansvariga som fungerade som förmedlare mellan byggtreprenörer, arbetsgivare och arbetssökande. Exempelvis åkte de runt med buss i utsatta eller segregerade områden för att den vägen matcha fram rätt personer till köpcentret. Tre lärdomar från projektet är att:

- Engagera både arbetsgivare och lokalbefolkning från början.
- Skräddarsy rekrytering och utbildning för att matcha arbetssökande personer med arbetsgivare.
- Arbeta tillsammans med dem som utvecklar exempelvis ett nytt område för att upptäcka behov i ett tidigt skede.

Resultaten beskrivs som mycket goda. När alla rekryteringar var färdiga, fördes projektet vidare till ett nytt stort byggprojekt. Intressant är också att projektet i hög grad liknar projektet Stockholm Retail som drivits på Arbetsförmedlingen Östermalm i Stockholm med goda resultat.³²

Arbete genom mentorskap – ett gott exempel från Köpenhamn

*AMUCK*³³ (Köpenhamn, Danmark). AMUCK är ett mentorsprojekt för unga män med liten, ingen eller avbruten utbildning i området Nørrebro i Köpenhamn. Den här gruppen identifierades som särskilt kritisk för att uppnå minskat utanförskap i området. Därför har staden satsat på ett mentorsprogram med mentorer som har en liknande bakgrund som de unga männen i projektet, men som har skaffat sig en utbildning eller är på väg att göra det. Ett av syftena har varit att deltagarna ska se fördelarna med att skaffa sig utbildning och att ha kontakter med samhället utanför Nørrebro. Mentorerna har arbetat med deltagarna i sex månader och fokuserat på utbildning, självkänsla och personlig utveckling. I projektarbetet har också ingått validering av kunskaper och erfarenheter.

31 <http://www.regenwm.org>

32 Se: Stockholm Retail, Utvärdering av ett utbildnings- och rekryteringsprojekt för detaljhandeln, FBA.

33 Stigendal, Mikael (2006) *Young People – from Exclusion to Inclusion. Revitalising European Cities.*

Kvinnor, mentorskap och deltagande – ett gott exempel från Wien

*The Urban Connection – Intercultural women’s network in Vienna*³⁴ (Wien, Österrike). Projektet Urban Connection, som har fått finansiering från Urban, har främst handlat om att skapa ett interkulturellt kvinnonätverk i ett distrikt i Wien. Fokus har legat på nätverk, kvinnors deltagande i samhällslivet och uppmuntran av kvinnor med utländsk bakgrund. Projektets fokus har också varit att stödja kvinnors initiativ i området, och projektet har även genomfört ett interkulturellt mentorprogram som möjliggjort för kvinnor i början av yrkeskarriären att gratis dra nytta av erfarenheter och kontaktnät från etablerade kvinnliga ledare. Speciella språkkurser har erbjudits för kvinnor, och varje månad har ett kvinnoforum arrangerats på områdets servicekontor.

“Mainstreaming” – ett gott exempel från London

*Jämlikhet och antidiskriminering inom Greater London Authority*³⁵. För Greater London Authority (GLA)³⁶ är mainstreaming (implementering av attityder på alla nivåer i myndigheter och organ) av jämlikhet och mångfald av största vikt i planprocessen, från de första exploateringsförslagen till genomförande och utvärdering. I *London Plan* identifieras följande viktiga målgrupper: barn och unga, äldre, funktionshindrade och döva, kvinnor, etniska minoriteter och homo-, bi- och transexuella. Som komplement till London Plan finns en “Supplementary Planning Guidance” (SPG) som behandlar jämlikhet och mångfald och målgruppers specifika behov inom den fysiska planeringen. Denna guide fungerar som ett hjälpmedel och verktyg för planerare, tjänstemän, arkitekter och exploatörer som ansvarar för att ta fram plandokument och hållbarhetsstrategier och att utveckla Londons fysiska miljö. Det konstateras också i beskrivningar av planarbetet att om alla medborgare ska kunna erbjudas lika möjligheter krävs det också att relevanta data samlas in, att de viktigaste planeringsfrågorna liksom olika sätt att ta itu med dem identifieras. Det ska också finnas en tvåvägskommunikation mellan de ansvariga och medborgarna. Förutom London Plan och SPG, som behandlar jämlikhet, har GLA tagit fram en rad andra initiativ för att stödja arbetet för jämlikhet:

- “Equalities schemes” som redogör för olika sätt att inkludera de prioriterade målgrupperna och verka för jämlikhet.
- “London Equalities Commission”, som the Mayor har satt samman för att förespråka, stödja och uppmuntra jämlikhet i London.
- “Annual Equalities Report”, som visar hur the Mayor har fört fram frågan om jämlikhet.

34 *Urban Future. Innovative Urban Development by Means of the “Acquis Urban”* (2005).

35 <http://www.london.gov.uk>, *Diversity and Equality in Planning. A Good Practice Guide* (2005).

36 GLA är det administrativt styrande organet för Greater London och består av the Mayor och the Assembly med 25 medlemmar. The Mayors ansvarsområden innefattar frågor som rör polisen, transporter, brandkåren, planering för stadsförnyelse, miljö och hållbarhet, kultur, hälsa, jämlikhet såväl som att marknadsföra London generellt.

- ”Equalities Toolkit”, som förser de anställda vid GLA med information och ledning om hur de kan säkerställa att arbetet vid GLA motverkar diskriminering, förespråkar jämlikhet och är tillgängligt för Londonborna.

Insatser mot rasism – goda exempel från Stuttgart, Galway och Unesco

Stuttgart's Pact for Integration (Stuttgart, Tyskland). Stuttgarts pakt för integration beskrivs som en indirekt strategi för att motverka rasism. Syftet är att lägga grunden till ett integrerat och inkluderande samhälle. Stuttgart vill tydligt visa att staden välkomnar mångfalden och vill nå ut med budskapet att Stuttgart verkligen behöver alla sina invånare och mångfalden för att vara framgångsrikt i sin sociala och ekonomiska utveckling. Uteslutningen av invånare innebär slöseri med mänskliga, sociala och ekonomiska resurser. Stuttgart har ansträngt sig för att arbeta långsiktigt, brett och strategiskt. Projektet har också lyfts fram som ”ett exempel på en generell strategi med klart definierade sociala mål och med en flexibilitet som möjliggör reaktionsförmåga och insatser för att lösa specifika problem”.

Galway City Anti-Racism Strategy (Galway, Irland). Galways antirasismstrategi har lyfts fram som gott exempel därför att den sägs vara relativt konsekvent genomförd och ganska omfattande förutom att den genomförs uppifrån och ner i enlighet med internationellt ingångna avtal, nationella dokument etc. Alla berörda parter i samhället har involverats, och strategins inriktningar inkluderar bland annat utbildningssystemet, rådgivande institutioner, säkerhetsinstitutioner och medierna. Strategin innehåller även en deklaration som kan skrivas under av individer och organisationer som vill uttrycka sitt stöd för strategin. Den underskrivna strategin ska sedan återsändas till Galway City.

Anti-Racist Workplace Week (Irland). Anti-Racist Workplace Week har ägt rum första veckan i november sedan 2000 i Irland och Nordirland. Under veckan ges stöd till särskilda aktiviteter för att lyfta frågan om kulturell mångfald på arbetsplatser och för att skapa en plattform för initiativ som på längre sikt kan hantera den kulturella mångfalden bland anställda. Veckans arrangörer vänder sig till arbetsgivare, fackföreningar och anställda och uppmanar initiativ som seminarier och workshopar liksom genomgångar och revideringar av mångfaldsplaner. Anti-Racist Workplace Week utgör en viktig beståndsdel av Irlands National Action Plan Against Racism, vars syfte är att ta fram strategier för att bekämpa rasism.

European Coalition of Cities Against Racism (ECCAR) – 10-Point Plan of Action. Europeiska lärdomar på det här studerade området uttrycks i rapporter, utvärderingar och analyser, ibland som generella lärdomar snarare än lärdomar kopplade till specifika städer eller regioner. Lärdomarna summeras ofta utifrån hela programsatsningar, med många medverkande städer etc. Särskilt intressant i det sammanhanget är Unesco-initiativet European Coalition of Cities Against Racism (ECCAR)³⁷, som tagit fram ett utförligt 10-punktsprogram mot rasism som i korthet refereras här:

37 Stockholms stad och Botkyrka kommun har medverkat i European Coalition of Cities Against Racism.

1. Utveckla samverkan med lokala aktörer som rådgivare för att få en verklighetsnära bild av situationen i fråga om rasism och diskriminering i olika delar av kommunen/staden.
2. Ta fram statistik och indikatorer för att kunna analysera situationen i fråga om diskriminering och rasism.
3. Verka för att stödja personer som har blivit utsatta för diskriminering och rasism. En utsatt individ ska få juridisk hjälp t.ex. på antidiskrimineringsbyråer.
4. Informera och sprid kunskap bland invånare om hur situationen ser ut för de grupper som är utsatta. Engagera fler samhällsaktörer i att ta ansvar för konsekvenserna av diskriminering och rasism och sprid information till invånare om deras lagstiftade rättigheter.
5. Arbeta aktivt för lika möjligheter och rättigheter på arbetsplatser för att säkerställa att rekrytering och rutiner är fria från diskriminerande inslag och för att öka medvetenheten om rasism och diskriminering som samhällsproblem.
6. Arbeta för att servicen till invånarna blir lika, oberoende av grupptillhörighet.
7. Ha ett aktivt förhållningssätt mot diskriminering och för lika rättigheter på bostadsmarknaden för invånarna oavsett etnisk bakgrund.
8. Arbeta aktivt mot diskriminering och för lika möjligheter och rättigheter inom skolan och den högre utbildningen. Elever och lärare ska kunna fungera i en multietnisk och multikulturell omgivning. Läromedel får inte ha diskriminerande eller kränkande innehåll.
9. Arbeta aktivt för mångfald och mot diskriminering inom kulturlivet både i representation och i utbud. Teater, musik och all annan kultur som produceras ska anpassas till hela kommunens/stadens befolkning, inte bara delar av den. Alla kommunens invånare, oavsett bakgrund, ska känna att de har tillgång till och intresse av att ta del av kommunens kulturella utbud.
10. Skapa beredskap att hantera konflikter och hatbrott som handlar om rasism och diskriminering. I detta ingår förebyggande arbete och att informera om hatbrott.

Slutsatser

I detta kapitel sammanfattas exemplen i slutsatser för Stockholmsregionen och för arbetet med RUF5 2010. Stockholmsregionens övergripande problem med integration, segregation, rasism och social exkludering relateras till de mer specifika problem som de utvalda projekten tar sig an. Vilka viktiga övergripande problem finns i Stockholmsregionen³⁸ Varför och i relation till vilka problem är de utvalda europeiska projekten relevanta?

Arbetslöshet och diskriminering

Arbetslösheten är den centrala integrationsfrågan och arbetslösheten i sig skapar andra integrationsrelaterade problem (t.ex. boendesegregation). Tydligt är att diskrimineringen måste försvinna för att fler ska komma i arbete. Det finns också en stark koppling mellan kön, ohälsa och ställning på arbetsmarknaden.

De utvalda projektens relevans

- Att fokusera på företagsrådgivning till invandrare och flyktingar är ett konkret sätt att fokusera på tillväxt och arbete.
- Att arbeta med konkret efterfrågan och matchning mot en speciell bransch eller vid större projekteringar kan vara ett effektivt sätt att få människor i arbete.
- Företagande och entreprenörskap kan vara en del av lösningen för personer som har haft svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden.
- Att arbeta mot rasism kan samtidigt/indirekt vara att långsiktigt arbeta mot diskriminering och segregation liksom för integration och social inkludering. Mer generellt handlar det om att fokusera på attityder, fördomar, inställning och kunskap för att i förlängningen påverka beteenden.

Bristande mångfald och tillgång till utbildning

Trots att regionen behöver alla sina invånare och många olika kunskaper och erfarenheter, får flyktingar och andra personer med utländsk bakgrund inte arbete motsvarande sin utbildning. Den utbildning som i dag erbjuds i länet är formellt sett öppen för alla, men i praktiken är vissa grupper och individer missgynnade. Ungdomar som går i skolor där få elever har svensk bakgrund har generellt sämre skolresultat. Tillgången till högre utbildning och validering för flyktingar och andra personer med utländsk bakgrund i regionen bör stärkas. Individens kunskaper i svenska påverkar tydligt möjligheten att få arbete. Utbildningen i svenska (Sfi) ger dock inte tillräckligt stöd inför nästa fas (arbete/studier), och 24–37 procent av dem som avslutat sin Sfi fortsätter att läsa svenska. Det saknas också tydlig koppling mellan Sfi och övrig introduktion.

De utvalda projektens relevans

- Att staden/regionen välkomnar mångfald och visar att den behöver alla sina invånare för att vara framgångsrik socialt och ekonomiskt, är att arbeta med tillväxten i fokus.

³⁸ Utgångspunkten har i hög grad varit rapporten Integration i Stockholmsregionen – Inventering och relevansbedömning av regionala inriktningar inför nästa RUF5.

Boendesegregation

Segregationens etniska dimension sammanfaller i hög grad med socioekonomiska faktorer och situationen på arbetsmarknaden. Boendesegregationen påverkas även av diskriminering på bostadsmarknaden. Bostadsbristen och otrygg boendesituation ses också som ett bekymmer av personer i kommunerna med ansvar för introduktionen.

De utvalda projektens relevans

- Att ta reda på vad invånare i segregerade områden egentligen tycker om problem och möjligheter i dessa områden kan innebära att arbete betonas och att invånarna ser att deras medverkan efterfrågas.
- Att höja attraktiviteten i ett bostadsområde t.ex. genom att förnya och rusta det kan motverka segregationen.
- Att involvera de boende i arbetet kan bidra till ett effektivt arbetssätt, skapa mötesplatser och mobilisera människor.

Ojämn fördelning av socialt kapital

Det sociala kapitalet är ojämnt fördelat i regionen, och andelen inrikes födda i Stockholms län som anser sig kunna lita på de människor som bor i deras område är markant högre jämfört med personer med utländsk bakgrund. Studier har också visat att socialt kapital är värdefullt både för enskilda individer – då de genom sina nätverk kan tillräkna sig resurser – och för samhället. Umgängesmönstren i stockholmsregionen är tydligt knutna till familj, släkt och nära vänner, något som kan uppfattas som problematiskt ur ett bredare integrationsperspektiv.

De utvalda projektens relevans

- Att ta tillvara den frivilliga sektorn som en resurs, att stötta insatser genom den frivilliga sektorn och det civila samhället kan vara att stödja det sociala kapitalet.
- Mentorskap och nätverksbyggande är ett konkret sätt att skapa ingångar i ett för många slutet samhälle.
- Att stärka lokalt samhällsdeltagande kan motverka utanförskap.
- Att fokusera på sport och kultur kan vara ett sätt att arbeta för att stärka det sociala kapitalet och deltagandet och för att stödja ledare och förebilder i olika grupper.

Individ- och grupperspektiv på olika problem

Såväl i Stockholmsregionen som i andra regioner finns individer och grupper som i särskilt hög grad drabbas av olika problem i samhället. Därför hade också några framgångsrika europeiska exempel ett individ- och/eller grupperspektiv på problem.

De utvalda projektens relevans

- Arbetet med empowerment (egenmakt) kan ge individen en känsla av att ha makt över sin egen situation, sina arbetsuppgifter, sin närmiljö och liknande.
- Att arbeta med unga är att verka förebyggande, börja i tid och satsa med framtidsfokus.

- Att fokusera på kvinnor kan vara att både vända sig till rätt grupp och att arbeta effektivt med att sprida hälso- och samhällsinformation.
- Att arbeta i samverkan med sjuk- och hälsovård kan vara effektivt även för andra syften för en grupp med relativt stora hälsoproblem.

Slutsatser

Med utgångspunkt i sammanställningen ovan och studien som helhet kan följande slutsatser dras för Stockholmsregionen och inför arbetet med RUF5 2010:

Lärdomarna och metoderna från stora europeiska städer kan bli underlag för att skapa en hel och verkningsfull agenda för arbetet i Stockholmsregionen genom att fungera som inspiration och komplement, med anpassning till regionens specifika förhållanden. Genomgången av goda exempel visar att relevansen för Stockholmsregionen av olika europeiska projekt varierar. De nordiska, nordliga och nordvästliga ländernas insatser tycks i högre grad likna de svenska, medan insatser från Öst- och Sydeuropa oftare tenderar att ha en låg grad av relevans för Stockholmsregionen. Flest goda exempel har sitt ursprung i Storbritannien och Danmark.

Vad kan Stockholmsregionen lära sig från de valda europeiska projekten? Framför allt handlar det om att fokusera på *mentorskap och nätverksbyggande, attraktivitetshöjande insatser och lokala deltagandefrågor, att arbeta med den frivilliga sektorn som viktig resurs och att stärka underifrånperspektivet men också vikten av att arbeta med kvinnor, barn och unga liksom vikten av att arbeta med attityder och mot rasism.* Studien visar på behovet av att göra sig en relativt konkret och specifik bild av hur mer övergripande regionala målsättningar kan bli till konkret och effektiv verksamhet på den lokala nivån. Lokalt måste man veta hur regionala strategier kan bli verklighet. Det torde även finnas mycket att lära av *European Coalition of Cities Against Racism (ECCAR)* och dess 10-punktsprogram, liksom av de mer specifika handlingsstrategier som är kopplade till varje punkt.³⁹

Samtidigt *skiljer sig problembilden tydligt åt mellan olika länder, sammanhang, regioner och städer*, något som också poängteras i flera europeiska rapporter och program där goda exempel sprids. Intressant i det här sammanhanget är bland annat den forskningsbaserade slutrapporten till projektet Elips⁴⁰, *Different problems – similar solutions*, som beskriver goda exempel från europeiska städer på området social inkludering. Författarnas slutsats är att problembilden varierar tydligt i Europa. De skriver: "Social exclusion differs between the urban areas and the cities, mainly depending on the nature of the market economy and the welfare state". Samtidigt ser de likartade lösningar på dessa delvis olikartade problem. En möjlig tolkning av detta i ljuset av denna studie, som koncentrerar sig på skillnader mellan inriktningen i Stockholmsregionen och den i Europa, kan vara att Stockholmsregionen och Sverige delvis gått sin egen väg ur ett europeiskt perspektiv.

39 www.unesco.org

40 Stigendal, Mikael (2003), *Different problems – similar solutions*, Final report of the Elipse project.

Mer specifikt handlar det om att *de åtgärder som observerats i europeiska storstäder i relativt hög grad skiljer sig från dem som tidigare föreslagits och genomförts i Stockholmsregionen och i Sverige inom det som brukar kallas integrationspolitiken*. Exempelvis skiljer sig inriktningarna och arbetssätten i de europeiska projekten som inventerats tydligt från de inriktningar som finns i den nuvarande regionala utvecklingsplanen, RUFSS 2001. Det är endast få projekt i Europa som inriktar sig på individualisering av introduktionen, arbetskraftsinvandring, regelverkens effekter, ökad kontinuitet i arbetet och på att ta fram mångfaldsplaner. Dock finns det en tydlig överensstämmelse i det fokus på arbete som finns i RUFSS 2001. Något som brukar lyftas fram som en brist och en möjlighet i analyser av både Sveriges och Stockholmsregionens arbete är samverkansfrågorna, vilka de europeiska programmen och projekten ofta betonar. Även där går det att se likheter med de europeiska projekten och programmen.

Viktigt att poängtera här är att exempel på europeisk "good practice" tenderar att ha en stark lokal inriktning, ibland till och med fokus på enskilda kvarter eller stadsdelar, något som sannolikt skapar frågetecken när dessa goda exempel ska relateras till planeringen i Stockholmsregionen. Samtidigt är det också klart att generella regionala inriktningar kan bli till verklighet i lokala projekt eller insatser, och tvärtom att goda lokala exempel kan omvandlas till generella regionala inriktningar.

Stockholmsregionen bör bygga på befintliga analyser och handlingsstrategier i sitt fortsatta arbete för att lösa problemen med segregation, diskriminering och socialt utanförskap och inte leta efter nya mirakellösningar. De europeiska projekten kan i det sammanhanget dock utgöra en viktig kompletterande och inspirerande bild för arbetet, och kanske finns det enskilda projektidéer som kan överföras direkt.

Den inledande sammanställningen i kapitlet visar också en möjlig brist i de analyser som tidigare gjorts av Stockholmsregionen, då de inte i speciellt hög grad tar upp frågan om rasism. Ute i Europa tycks man i högre utsträckning anse det nödvändigt att lyfta upp frågan om och arbeta aktivt mot rasism. En viktig fråga blir därmed om det finns rasism eller främlingsfientlighet i Stockholmsregionen? Kanske handlar detta mer generellt om att fokusera på attityd, fördomar, inställning och kunskap för att därmed i förlängningen påverka beteenden, exempelvis sådana som är diskriminerande. På det området finns det gott om goda exempel i Europa.

Man bör också fundera över hur bra det europeiska arbetet med goda exempel egentligen fungerar. Det är ofta delvis oklart på vilken grund ett specifikt projekt valts ut som ett gott exempel. Det är också oklart om bedömningar av möjligheten att överföra projekten till andra platser i Europa har gjorts. I EU-finansierade projekt lyfts fram en mängd exempel som beskrivs som "good practice". Det är dock ofta svårt att se vilken relevans de kan ha i ett delvis annat sammanhang. Därför bör exemplen på "good practice" ses som exempel och inspiration som måste anpassas till förutsättningarna och behoven i Stockholmsregionen.

Bilaga 1. Litteratur

Bekämpning av diskriminering – en

utbildningshandbok (2005), Europeiska kommissionen.

Better Policies, Better Outcomes. Promoting the Mainstreaming of Social Inclusion (2006), The Mainstreaming Social Inclusion Project.

Cities Actions Against Social Exclusion.

Appendix two: City profiles and good practice guide (2003), Eurocities.

Citiz@Move. Travel Guide to Participation in Twenty European Cities (2006).

Citiz@Move. Working Group 1 Report.

Culture & Urban Regeneration. Case Studie's Summaries (2006).

Diversity and Equality in Planning. A Good Practice Guide (2005).

Progress. EU-programmet för sysselsättning och social solidaritet 2007–2013 (2007), Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer.

SOU 2005:56, Det blågula glashuset. Strukturell diskriminering i Sverige.

Stigendal, Mikael **Young People.** (2006) From Exclusion to Inclusion. Revitalising European Cities.

Stigendal, Mikael **Different Problems – Similar Solution.** (2003) Final report of the Elipse project.

Study on measures taken by municipalities and Recommendations for further action to Challenge Racism through Education. Discussion Papers Series, number 2. International Coalition of Cities against Racism.

Sveriges strategirapport för social trygghet och social delaktighet 2006–2008 (2006), Regeringskansliet.

Urban Future. Innovative Urban Development by Means of the "Acquis Urban" (2005).

Länkar

www.arwww.ie

www.eukn.org, European Urban Knowledge Network.

www.eurocities.org

www.london.gov.uk/londonissues/equality-anddiversity.jsp

www.stop-discrimination.info

www.temaasyl.se

www.unesco.org, International Coalition of Cities against Racism.

www.urbact.org

<http://ec.europa.eu>, Bekämpning av diskriminering. En utbildningshandbok (2005), Europeiska kommissionen.

<http://www.nutek.se>, Urban II.

<http://ec.europa.eu>, Boosting depressed urban areas (Urban II).

<http://ec.europa.eu>, EQUAL.

<http://europa.eu>, Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA).

<http://www.eukn.org>, Housing Workshops.

<http://www.eukn.org>, Oliver Park Live it! Programme: A Citizen Participation Experience in Zaragoza – Spain.

<http://urbact.eu>, Sure Start.

<http://www.equalworks.co.uk>, The Reflex model.

<http://www.regenwm.org>, Bullring Recruitment Project/Eastside City Jobs.

Bilaga 2. Definitioner av begrepp

Nedan följer definitioner av de vanligaste begreppen i europeiska sammanhang – på policynivå inom EU, inom lagstiftningen, i olika program, nätverk och projekt – vilka har varit utgångspunkten i arbetet med att ta fram goda exempel.

Social exclusion

Social exclusion (socialt utanförskap) innebär utestängning av människor från de funktioner som alla bör ha tillgång till i samhället. Faktorer som förknippas med socialt utanförskap är ofta fattigdom och arbetslöshet, men även kort utbildning, funktionshinder, ohälsa, drogberoende och alkoholism, socialt utsatta boende- och uppväxtvillkor, undermåliga boendeförhållanden och annan etnisk bakgrund än majoritetsbefolkningen. Socialt utanförskap handlar i förlängningen om ett icke-deltagande i samhället, på grund av någon eller några av ovanstående faktorer eller diskriminering, och är något som ofta förknippas med maktlöshet. Icke-deltagandet kan vara inom viktiga samhällsområden som arbetsmarknad, utbildning, politik, kultur, fritid, sociala relationer och boende.

Socialt utanförskap kan således ses som en konsekvens av att sociala problem inom olika områden ackumuleras, men är också ett uttryck för strukturella problem i ett samhälle där människor inte har tillträde till vissa samhällsområden. Viktigt att påpeka är att socialt utanförskap äger rum i ett samhälleligt sammanhang, där bland annat skillnader mellan länders välfärdssystem och ekonomiska system inverkar på vilka uttryck socialt utanförskap tar sig. Exempelvis kan undermåliga boendeförhållanden innebära slum i en stad, medan det i en annan betyder bostäder av relativt hög standard, men där människor är trångboddas. I vilken utsträckning långtidsarbetslöshet medför risk för socialt utanförskap beror bland annat på vilka möjligheter det finns till stöd och bidrag från samhällets sida.

Social inclusion

”Social inclusion” kan sägas vara motsatsen till ”social exclusion” och enkelt uttryckt innebär det en skälig levnadsstandard och deltagande i samhällslivet. En känsla av deltagande och faktiskt deltagande går dock inte nödvändigtvis hand i hand. Det går att delta utan att känna sig delaktig, om man till exempel arbetar utan att förstå landets språk. Även sporadiskt deltagande i det politiska livet, exempelvis genom att gå och rösta, är möjligt utan att man känner en reell möjlighet att påverka sin situation etc.

Social cohesion

”Social cohesion” är enligt Europarådet samhällets förmåga att tillförsäkra alla människor välfärd, verka mot ojämlikhet och undvika polarisering. Det handlar också om att skapa solidaritet i samhället så att risken för utanförskap minskar, samtidigt som särskilda insatser för att stödja utsatta människor måste komma till stånd. Med andra

ord måste socialt utanförskap bekämpas genom både förebyggande åtgärder och reaktion på rådande förhållanden.⁴¹

Diskriminering

I direktivet till SOU 2005:56 "Det blågula glashuset", som granskade den strukturella diskrimineringen i Sverige, läggs tyngdpunkten på etnisk och religiös tillhörighet som diskrimineringsgrunder. Diskrimineringen är strukturell genom att den är en del av de formella och informella regelverk och värderingssystem som finns inom olika samhällsinstitutioner och som hindrar etniska och religiösa minoriteter att uppnå de rättigheter och möjligheter som majoriteten av befolkningen åtnjuter.⁴² I EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna finns en bredare definition av diskriminering som inbegriper en lång rad dimensioner, bland annat särbehandling beroende på kön, ras, hudfärg, etniskt eller socialt ursprung, genetiska särdrag, språk, religion eller övertygelse, politisk eller annan åskådning, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning. Inom EU har det antagits två direktiv som syftar till att förhindra att människor blir utsatta för diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung (lika-behandlingsdirektivet) eller på grund av religion, övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning (ramdirektivet om likabehandling).⁴³ För att förtydliga och avgränsa ligger tonvikten dock på den etniska dimensionen av diskriminering i den här rapporten.

Rasism

I "Det blågula glashuset" kommenteras skillnaden mellan strukturell diskriminering beroende på etnisk och religiös tillhörighet och rasism. Efter andra världskriget har rasism som kulturbegrepp tagit över rasbegreppets roll som indelningsprincip av människor efter utseende och/eller upplevd eller tillskriven nationell, etnisk eller kulturell tillhörighet. Den svenska forskningen har inom en rad områden – arbetsmarknad, boende, medier, kultur, vetenskap, politik – visat att den kulturellt präglade rasismen, som ytrar sig i stereotypa föreställningar om invandrare och svenskar, är den vanligaste i Sverige. Utifrån denna betydelse av rasism, menar författaren, är det svårt att skilja på strukturell diskriminering och rasism eftersom de tycks beskriva samma fenomen.⁴⁴ European Coalition of Cities Against Racism (ECCAR) är ett nätverk av städer som utbyter erfarenheter

41 *Better Policies, Better Outcomes. Promoting the Mainstreaming of Social Inclusion* (2006), The Mainstreaming Social Inclusion Project. Stigendal, Mikael (2006) *Young People. From Exclusion to Inclusion. Revitalising European Cities*. Stigendal, Mikael (2003) *Different Problems – Similar Solution*, final report of the Elipse project. Sveriges strategirapport för social trygghet och social delaktighet 2006–2008 (2006), Regeringskansliet.

42 SOU 2005:56, *Det blågula glashuset. Strukturell diskriminering i Sverige*.

43 <http://ec.europa.eu>. *Bekämpning av diskriminering. En utbildningshandbok* (2005), Europeiska kommissionen.

44 SOU 2005:56, *Det blågula glashuset. Strukturell diskriminering i Sverige*.

i syfte att förbättra genomförandet av åtgärder mot rasism, diskriminering och främlingsfientlighet. Nätverket använder således begreppet rasism i en vidare bemärkelse, vilket kommer till uttryck inte minst i nätverkets handlingsprogram där begreppsparet "rasism och diskriminering" återkommer. Rasism uppfattas således som ett komplext fenomen som bland annat inbegriper diskriminerande beteende.⁴⁵

⁴⁵ www.unesco.org. *Study on measures taken by municipalities and Recommendations for further Action to Challenge Racism through Education*. Discussion Papers Series, number 2. International Coalition of Cities against Racism.

Regionplane- och trafikkontorets rapporter

På www.rtk.sll.se/publikationer finns förteckning över samtliga RTK:s publikationer från år 1997.

Rapporter

- 2001:1 Stockholmsregionens roll för Sveriges tillväxt
- 2001:2 Storstadskonkurrens i norra Europa
- 2001:3 Blåstrukturen i Stockholmsregionen
- 2001:4 Upplevelsevärden
- 2001:5 Kvinnorna, näringslivet och framtiden
- 2001:6 Informationssystem för regionala grönområden
- 2002:1 Mälardalen – en region?
- 2002:2 Trafikpolitik i Nordamerika och Asien
- 2002:3 Fler till högre utbildning
- 2003:1 Flera kärnor
- 2003:2 Stockholmsregionens samspel med sin nära omgivning
- 2003:3 Destination Stockholm
- 2003:4 Trafikpolitik – samspelet mellan stat och region
- 2003:5 Hållbar utveckling för forskningen?
- 2004:1 Yrkesutbildning i Stockholmsregionen
- 2004:2 Stockholmsregionen och EU-utvidgningen
- 2005:1 Kunskapsregioner i konkurrens – regional samverkan för framgång
- 2005:2 Infrastrukturplanering i Stockholmsregionen
- 2006:1 Företagens FoU i Stockholm – Mälårregionen
- 2006:2 Transportsystemets finansiering
- 2006:3 Samverkan i Stockholmsregionen
- 2006:4 Räcker arbetskraften?
- 2007:1 Planering för minskad boendesegregation
- 2007:2 Stockholmsmigranterna kring millennieskiftet
- 2007:3 Eftervalsundersökning 2006
- 2007:4 Från Hörjel till Cederschiöld
- 2007:5 Begrepp inom regional utveckling
- 2007:6 Stationsstruktur i ABC-stråket
- 2007:8 Ansvarskommittén och storstaden
- 2007:9 Universitet och högskolor i Stockholms län – nuläge och trender
- 2007:10 Vision, mål och strategier före regional utveckling. Program för regional utvecklingsplan (RUF52010)
- 2007:11 Social Interaction in the Virtual Stockholm Region
- 2007:12 Vi ses på Internet Om Stockholmsregionens virtuella rum för socialt kapital (endast digital version www.rtk.sll.se)
- 2007:13 Stockholmsregionen i ett europeiskt perspektiv
- 2007:14 Stockholmsregionens hamnstruktur – underlag till ett förhållningssätt

- 2007:15 Transeuropeiska transportnätverk (TEN-T) i Stockholm-Mälårregionen
- 2007:16 Vision, objectives and strategies for the regional development of Stockholm. Programme for a new Regional Development Plan (RUF5 2010)
- 2008:1 Kultur i regional utvecklingsplanering
- 2008:2 Folkhälsa i regional utvecklingsplanering
- 2008:3 Näringsliv, logistik och terminaler Stockholms län
- 2008:4 Storstadsnära landsbygd i regional utvecklingsplanering
- 2008:5 Invånarnas värderingar i Stockholm-Mälårregionen

Program och förslag

- 2000:1 Stockholmsregionens framtid En långsiktig strategi
- 2000:2 En region för framtiden
- 2000:3 Regionplan 2000
- 2000:4 Trafiken i regionplan 2000
- 2000:5 Ekonomisk tillväxt, förnyelse och integration
- 2000:6 Kompetensutveckling och FoU
- 2000:7 Östersjöperspektivet
- 2001:1 RUF5 Regional utvecklingsplan för Stockholms-regionen
- 2001:2 RUF5 Samrådsredogörelse
- 2002:1 Regional utvecklingsplan 2001 för Stockholms-regionen. Synpunkter på utställningsförslag
- 2002:2 Regional utvecklingsplan 2001 för Stockholms-regionen. Antagen regionplan
- 2003:1 Lägesrapport 2003 om förnyelse, integration och kompetens i Stockholmsregionen
- 2003:2 Insatser för förnyelse och integration i Stockholmsregionen – 2003
- 2003:3 Insatser för kompetens och FoU i Stockholmsregionen – 2003
- 2003:4 Regional Development Plan 2001 for the Stockholm Region
- 2004:1 Genomförande av RUF5 2001
- 2004:2 Aktualitetsprövningen av RUF5
- 2006:1 Aktualitetsrapport – Aktualitetsprövning av RUF5 2001

Beställ från

Regionplane- och trafikkontoret
Box 4414, 102 69 Stockholm
Tel 08-737 44 92 Fax 08-737 25 66
e-post: rtk@rtk.sll.se www.rtk.sll.se